

Курган Олена Геннадіївна,
*канд. екон. наук, доцент, ст. викладач кафедри менеджменту організації
Автомобільно-дорожнього інституту ДВНЗ «ДонНТУ» (м. Горлівка);*
Шехман Валентина Володимирівна,
*студентка факультету економіки і управління
Автомобільно-дорожнього інституту ДВНЗ «ДонНТУ» (м. Горлівка)*

КАПІТАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ ЯК ОСНОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті розглянуто деякі аспекти дослідження інвестицій в основний капітал як основа інноваційного розвитку підприємства. Проаналізовано сучасний стан основного капіталу на підприємствах України. Зазначено основні джерела фінансування інноваційного розвитку.

Ключові слова: інвестиції, основний капітал, інновації, прямі іноземні інвестиції.

Постановка завдання. Капітальні вкладення є основою розширеного виробництва на підприємствах, структурної перебудови суспільного виробництва і збалансованого розвитку галузей народного господарства. Недостатній обсяг таких вкладень зумовлює неможливість процесів відтворення та оновлення основних фондів підприємств. Ураховуючи наявність основного капіталу з високим рівнем зносу, а також низького обсягу інноваційної діяльності, на підприємствах України складається ситуація випуску неконкурентоспроможної продукції. Оскільки питання дослідження інвестицій в основний капітал як основа інноваційної діяльності підприємства має багатоаспектний характер, саме це й обумовлює актуальність дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням управління інвестиціями та джерелами інвестицій в основний капітал займалися такі вчені: С.І. Абрамов [1], Е.Дж. Долан [2], М.М. Турянська [5], О.І. Шаманська [6], О.М. Климко [7], Е.Ю. Липова [8], Р.Дж. Шиллер [10]. Але потребують уточнення питання організації шляхів оптимальної структури інвестування в основний капітал підприємств України як основи забезпечення інноваційного розвитку.

Мета статті – проаналізувати питання інвестування основного капіталу підприємств України як основи інноваційного розвитку країни, а саме дослідити рівень приросту іноземних інвестицій в Україну, розподіл інвестицій в основний капітал та джерела фінансування технологічних інновацій. Визначити роль інвестицій в основний капітал як основу забезпечення інноваційного розвитку підприємств.

Виклад основного матеріалу. Інвестиційна політика України здійснюється шляхом реалізації інвестиційної діяльності, за допомогою забезпечення виконання вимог законодавства, систематичного контролю за використанням інвестицій, що фінансуються за рахунок бюджету, прибутком державних підприємств, емісії державних цінних паперів. Економіко-правова база України стосовно регулювання і юридичного захисту інвестицій фактично стала формуватися з прийняття Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 р. Декларації про Державний суверенітет України та проголошення Акта незалежності України 24 серпня 1991. Одним із перших законодавчих актів у цьому напрямку були Закони України «Про захист іноземних

інвестицій в Україні», «Про інвестиційну діяльність» та «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створення з використання майна та коштів вітчизняного походження» у зв'язку з формуванням правового поля в інвестиційному підприємстві й законодавчому врегулюванні правовідносин між суб'єктами підприємницької діяльності (між ними та державою) [4].

Удосконалення та покращення правової бази регулювання інвестиційної діяльності в Україні призвело до залучення значних обсягів іноземних інвестицій до національної економіки. Так, приріст прямих іноземних інвестицій у 2011 р. становив 4556,3 млн дол. США або 10,2%. З урахуванням переоцінки іноземного капіталу та економічних втрат від курсової різниці приріст сукупного обсягу іноземного капіталу в економіку України на 1 січня 2011 року становив 4753млн дол. США (що становить 7,1 % рівня попереднього року).

Відзначимо, загальний обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ), залучених до України на 1 січня 2011 р. становив 44 млрд 708 млн дол., що на 11,9% більше обсягу інвестицій на початок 2010 р., і в розрахунку на одну людину становив 978,5 дол. [3]. Незважаючи на щорічний позитивний приріст обсягу іноземних інвестицій стосовно попереднього року (рис. 1), динаміка свідчить про погіршення інвестиційного клімату в країні. Найбільший приріст за аналізований період відбувся в 2005 р. (86,7% стосовно 2004 р.). За період 2007-2009 рр. спостерігається зниження темпів зростання інвестицій.

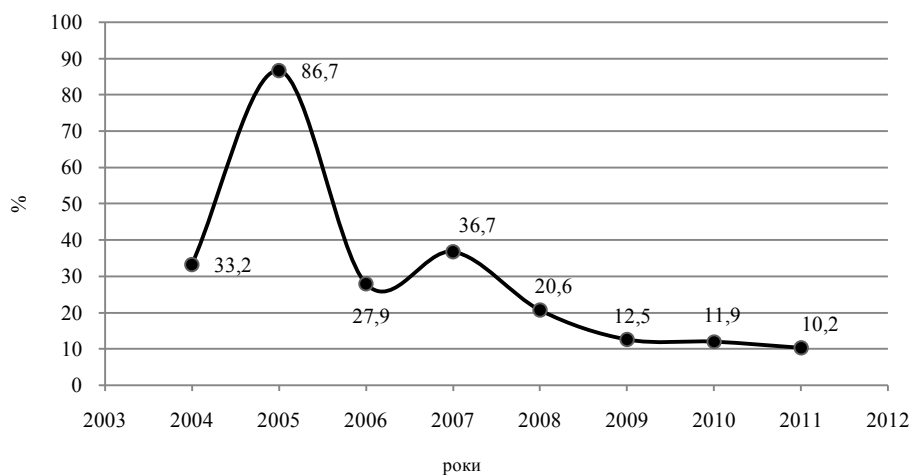


Рисунок 1 – Приріст прямих іноземних інвестицій на 2011 р., (побудовано за даними Держкомстату [11])

Інвестиції надійшли з 125 країн світу. У десятку основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82% загального обсягу ПІІ, увійшли: Кіпр – 9,9146 млрд дол., Німеччина – 7,0769 млрд дол., Нідерланди – 4,7078 млрд дол., Російська Федерація – 3,4028 млрд дол., Австрія – 2,6582 млрд дол., Франція – 2,3671 млрд дол., Сполучене Королівство – 2,2988 млрд дол., Швеція – 1,7299 млрд дол., Британські Віргінські острови – 1,4068 млрд дол. і США – 1,1924 млрд дол. [3].

Основою інноваційного розвитку країни є активізація інвестування в основний капітал підприємств. Економічна діяльність суб'єктів господарювання, рівень їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках визначається значною мірою станом основних фондів, які є основою виробничого процесу підприємства.

На 2010 р. найбільший ступінь зносу мають основні засоби, що належать до сфери діяльності транспорту та зв'язку – 94,4%, промисловості – 63 %, зокрема переробної промисловості – 66,8%. Найменший рівень зносу мають основні фонди у сфері діяльності культури та спорту та надання комунальних та індивідуальних послуг. Розподіл інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності подано на рисунку 2.

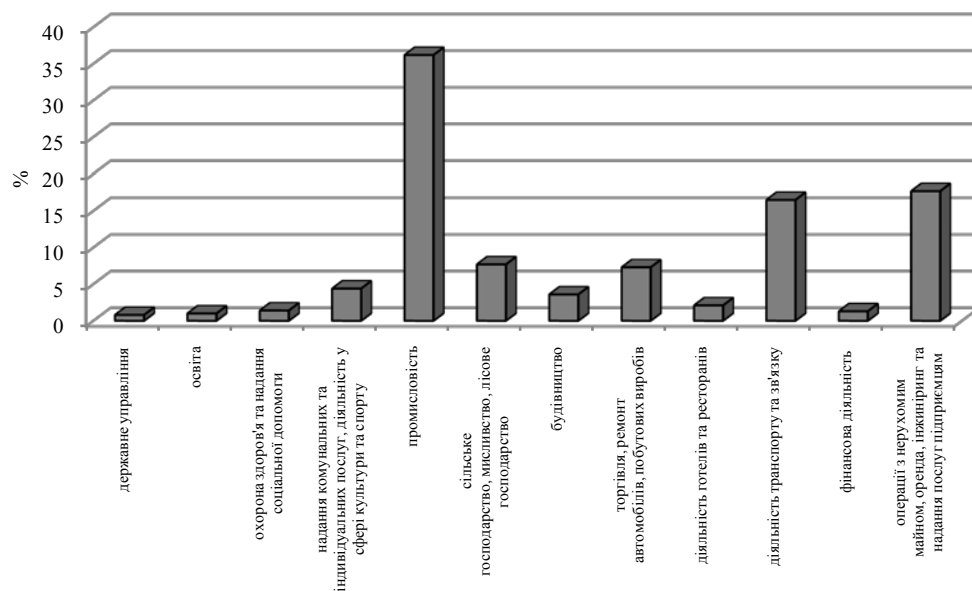


Рисунок 2 – Розподіл інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності на 2011 р., (побудовано за даними Держкомстату [11])

Отже, найбільший обсяг інвестицій в основний капітал отримує промисловість у розмірі 86312786 тис. грн, що стосовно загального обсягу інвестицій в основний капітал становить 36,2%. Порівняно з попереднім періодом цей показник збільшився на 30,9%. Незважаючи на показники зносу основного капіталу, вищеподані підприємства, що працюють у сфері транспорту та зв'язку, отримують менший обсяг інвестицій у розмірі 39375091 тис. грн або 16,5% від загального обсягу вкладень. Процес розвитку ресурсного потенціалу підприємства неможливий без інвестиційних ресурсів, які є важливою складовою структури фінансового потенціалу. Їхнє використання в діяльності підприємства сприяє інноваційному розвитку, а також виходу підприємства на світові ринки. Обсяги інвестицій в основний капітал за джерелами фінансування подано в таблиці 1.

Таблиця 1 – Інвестиції в основний капітал за джерелами фінансування на 2006-2011 рр., тис. грн [11]

Джерела фінансування інвестицій	Рік					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Усього інвестицій, у тому числі за рахунок	125254	188486	233081	151777	150667	209130
- коштів державного бюджету	6846	10458	11576	6687	9479	15599
- коштів місцевих бюджетів	5446	7324	9918	4161	4357	6111
- власних коштів підприємств та організацій	72337	106520	132138	96019	83997	112989
- кредитів банків та позик	19406	31182	40451	21581	20611	37436
- коштів іноземних інвесторів	4583	6660	7591	6859	3429	6544
- коштів населення на будівництво власних квартир	7019	9879	9495	4792	4653	4470
- коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	5110	8549	11589	5502	16176	15103
- інших джерел фінансування	4507	7914	10323	6176	7965	10878

Зменшення фінансування капітальних вкладень із боку держави в період 2008-2010 рр. спричинило скорочення інтенсивного відновлення основних фондів на підприємствах різних галузей господарства, тенденція до збільшення фінансування намітилась у 2011 р.

У зв'язку з цим основним джерелом фінансового забезпечення капітальних вкладень у 2011 р. стали власні кошти підприємств: величина їх питомої ваги в сукупній структурі інвестицій в основний капітал становила 68,6%. Але в 2010-2011 рр. істотно погіршилися фінансові результати вітчизняних підприємств. Тож необхідно зазначити, що обсяги фінансування оновлення та відтворення основних фондів на вітчизняних підприємствах скорочуються відповідно до скорочення обсягів виробництва та сукупного прибутку.

Катастрофічна нестача внутрішніх та зовнішніх коштів змусила багатьох керівників промислових підприємств відмовитися від нових та призупинити дію упроваджених інноваційних проєктів і провести всі необхідні заходи з погашення накопичених кредитних зобов'язань перед контрагентами. Розподіл фінансування інноваційної діяльності промислових підприємств за основними джерелами наведено в табл. 2.

Виходячи з поданих даних, за період 2006-2011 рр. основним джерелом фінансування інновацій були власні кошти вітчизняних підприємств, частка яких у загальному обсязі фінансування інноваційних робіт коливалася з 87,72% до 52,92% (найвищий рівень у 2006 р. – 87,72%, найнижчий у 2011 р. – 52,92%). Найбільша величина обсягу коштів іноземних інвесторів становила 321,8 млн грн в 2008 році (лише 2,97% в питомій вазі загальних витрат на фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств). Найгірший показник зафіксовано в 2011 році – лише 56,9 млн грн.

Збільшення капітальних вкладень дозволить оновити основні фонди підприємств, структурно перебудувати суспільне виробництво й збалансувати розвиток галузей народного господарства. Вони сприяють створенню необхідної сировинної бази промисловості, прискоренню науково-технічного прогресу і поліпшенню якості

продукції, освоєнню нових товарних ринків [10].

Таблиця 2 – Джерела фінансування технологічних інновацій [11]

Показник	2006		2007		2008		2009		2010		2011	
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%
Загальна сума витрат, млн грн, у т. ч. за рахунок коштів:	5751,6	100	6160,0	100	10850,9	100	11994,2	100	10310,1	100	14333,9	100
- власних	5045,4	87,72	5211,4	84,6	7999,6	73,72	7264,0	60,56	5908,7	57,31	7585,6	52,92
- державного бюджету	28,1	0,49	114,4	1,86	144,8	1,33	336,9	2,81	300,5	2,91	149,2	1,04
- іноземних інвесторів	157,9	2,75	176,2	2,86	321,8	2,97	115,4	0,96	99,6	0,97	56,9	0,4
- інших джерел	520,2	9,04	658,0	10,68	2384,7	21,98	4277,9	35,67	4001,3	38,81	6542,2	45,64

Фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності може відбуватись як за рахунок коштів вітчизняних, так і за рахунок коштів іноземних інвесторів. Проте на сьогодні обсяги іноземних інвестицій, що надходять до України від іноземних партнерів, залишаються дуже низькими завдяки існуванню в країні напруженої економічної та політичної ситуації.

Таким чином, капіталовкладення в основні засоби фінансуються за рахунок [1]:

1) власних фінансових ресурсів і внутрішньогосподарських резервів інвесторів (чистого прибутку; амортизаційних відрахувань; заощаджень громадян і юридичних осіб; коштів, що виплачуються органами страхування у вигляді відшкодування втрат від стихійних лих, аварій тощо);

2) позикових фінансових коштів інвесторів (банківських кредитів, облігаційних позик та ін.);

3) залучених фінансових коштів інвесторів (коштів, отриманих від емісії акцій, пайових та інших внесків фізичних та юридичних осіб до статутного капіталу);

4) грошових коштів, централізованих добровільними спілками (об'єднаннями) підприємств і фінансово-промисловими групами;

5) коштів державного бюджету, що надаються на безоплатній та платній основах; коштів бюджетів суб'єктів держави;

6) коштів позабюджетних фондів (наприклад, дорожнього фонду);

7) коштів іноземних інвесторів.

Структура джерел формування інвестиційних ресурсів подана на рисунку 3.

Структура капітальних інвестицій за джерелами фінансування за січень-червень 2011 року має такий вигляд: кошти державного бюджету – 4,8%; кошти місцевих бюджетів – 2,0%; власні кошти підприємств та організацій – 62,4%; кредити банків та інші позики – 16,1%; кошти іноземних інвесторів – 1,9%; кошти населення на будівництво власних квартир – 2,7%; кошти населення на індивідуальне житлове будівництво – 5,8%; інші джерела фінансування – 4,3%.

На сучасному етапі розвитку національної економіки інноваційно-інвестиційні процеси промислових підприємств мають інерційний характер унаслідок існування протягом багатьох років накопичених внутрішніх і зовнішніх проблем.



Рисунок 3 – Джерела формування інвестиційних ресурсів [1]

Необхідно спрямувати вітчизняний науково-технічний потенціал на забезпечення потреб інноваційного розвитку економіки України й організацію виробництва високотехнологічної продукції; розробити та впровадити інструменти державної підтримки інноваційної діяльності; збільшити бюджетне фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності підприємства.

Висновки. Незважаючи на 4,2 % зростання реального ВВП в 2010 р. і поліпшення зовнішньої і внутрішньої кон'юнктури, приватний і державний сектори зменшили інвестиції в розширення виробничих потужностей. Низькі обсяги інвестицій в основний капітал становлять загрозу для подальшого відновлення економіки, оскільки третина інвестицій працює в поточному році, а інші дві третини – у наступному. Отже, прискорення темпів розвитку економіки України в середньостроковій перспективі неможливе.

Таким чином, питання інвестування, спрямоване на оновлення основних фондів підприємств, є ключовим у вирішенні проблеми активізації інноваційного розвитку української промисловості. **Напрямок подальших досліджень** є розроблення методів вибору оптимальної структури інвестиційних ресурсів українських підприємств.

1. Абрамов С.И. Управление инвестициями в основной капитал / С.И. Абрамов. – М. : Экзамен, 2002. – 554 с.

2. Долан Э.Дж. Микроэкономика : пер. с англ. / Э.Дж. Долан, Д.Е. Линдсей. – СПб. : Литераплюс, 1996. – 357 с.
3. Инвестиции в Украину сокращаются [Электронный ресурс] // Український банківський портал. – 2011. – Режим доступа: http://banker.ua/bank_news/world/2011/04/15/1180449190/.
4. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: www.bookstore.net.ua/searchdirect.php?ID=51023.
5. Туріянська М.М. Інвестиційні джерела / М.М. Туріянська. – Донецьк : Юго-Восток, 2004. – 317 с.
6. Шаманська О.І. Алгоритм інвестування розвитку ресурсного потенціалу підприємства / О.І. Шаманська // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6. – С. 157-161.
7. Климко О.М. Загальнодержавна політика інвестиційно-промислової активності в регіоні / О.М. Климко // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. – № 6. – С. 7-9.
8. Липова Е.Ю. Внутренние источники инвестиций в основной капитал предприятия / Е.Ю. Липова // Научно-технический сборник. – № 89. – 2009. – С. 74-83.
9. Инвестиции&Украина [Электронный ресурс] // InvestorRelationAgency. – 2012. – Режим доступа: <http://www.ua-ir.com.ua/ru/investments>.
10. Shiller Robert J. Behavioral Economics and Institutional Innovation / Robert J. Shiller // Yale ICF Working Paper. – 2008. – № 149. – 100 p.
11. Наукова та інноваційна діяльність за 1990-2011 рр. [Електронний ресурс] // Державна служба статистики України. – Режим доступа: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Е.Г. Курган, В.В. Шехман

Капитальные инвестиции как основа инновационного развития предприятия

В статье рассмотрены некоторые аспекты исследования инвестиций в основной капитал как основа инновационного развития предприятия. Проанализировано современное состояние основного капитала на предприятиях Украины. Указаны основные источники финансирования инновационного развития.

Ключевые слова: инвестиции, основной капитал, инновации, прямые иностранные инвестиции.

Е.Н. Kurgan, V.V. Shekman

Capital investment as a basis for innovative enterprises' capacity development

The aim of the article. The purpose of the article is to study the matter of investment in fixed capital of Ukraine's enterprises as a basis of country innovation development and to determine the role of fixed capital investments in innovative development providing.

The results of the analysis. In the article the structure and the volume of foreign investments attracting to the national economy of Ukraine during 2003-2012 are analyzed. It is determined that in spite of annual positive foreign investments volume growth in compare to the previous year the dynamic shows the investment climate deterioration because of the investment runoff. The determined trends show the problem in providing a country's sustainable economic development in the innovative aspect. The basis of the country's innovative development is the investment activation into the enterprises' fixed capital. The economic activity of the subjects of economy and the level of their competitiveness in domestic and foreign markets are determined by the essential level of fixed capital funds. They are the basis of the enterprise productive process. According to the analysis Ukrainian enterprises have a high level of fixed capital consumption. The rate of investments aimed to renovate fixed capital is too small. The volumes of fixed capital funds renovation and reproduction financing at the domestic enterprises reduced according to the reduction production volume and joint profits. The main source of fixed capital funds reproduction at the industrial enterprises of Ukraine is the main financial assets of the enterprise. The catastrophic lack of internal and external funds was the reason why heads of enterprises refused to implement new innovative projects and carry out all required actions on calling in accumulated credit obligations to the counteragents.

Investment increasing will make it possible to renew enterprises' fixed capital funds, to reorganize the coproduction and to balance the development of national economy. They promote to create required

industry's raw material base, to accelerate the scientific and technical progress, to the production quality, to develop new product markets.

The financing of the innovation and investment activity can be both at domestic cost and at foreign investors' cost. Though nowadays the volumes of foreign investments are too small because of tense economic and political situation. The structure of investment sources includes: enterprise own financial funds, borrowed money, raised money and allocation. At the present stage of national economy development the innovation and investment processes of industrial enterprises have inertial characteristics because of accumulated internal and external problems existing for many years. We should direct the domestic science and technical potential to provide the needs of the economic innovation development of Ukraine and to organize hi-tech production. Also it is necessary to develop and implement the means of government support in innovative activity, to increase the budget financing in enterprises' innovative activity.

In spite of real gross domestic product increase in 2010 and improvement of internal and external market conditions the private and state sectors decreased the investments into the productive capacity extension. The low rate of investments into the fixed capital is to be a threat for further economy renewal because the third part of the investments is in operations in the current year, and the other two-thirds of investments is in next year operations. So it is impossible in medium-term prospect to fasten the development of Ukraine economy.

Conclusions and directions of further researches. Consequently, the investment matter directed on enterprises fixed capital funds renewal is a key matter in the problem-solving of Ukrainian industry innovation development activation. The further research trends are the development of methods to choose the appropriate structure of Ukrainian enterprises investment resources.

Keywords: investment, fixed capital, innovation, foreign direct investment.

1. Abramov S.I. Upravlenie investitsiyami v osnovnoi kapital (Management of investment into stock capital) / S.I. Abramov. – M. : Ekzamen, 2002. – 554 p.
2. Dolan E.Dzh. Mikroekonomika (Microeconomics) : per. s anhl. / E.Dzh. Dolan, D.E. Lindsey. – SPb. : Literaplus, 1996. – 357 p.
3. Investitsii v Ukrainu sokrashchaiutsia (Investments in Ukraine are decreasing) [Electronic resource] // Ukrainskyi bankivskyi portal – 2011. – Access mode: http://banker.ua/bank_news/world/2011/04/15/1180449190/.
4. Statystychnyi shchorichnyk Ukrainy (Statistical yearbook of Ukraine) [Electronic resource]. – Access mode: www.bookstore.net.ua/searchdirect.php?ID=51023.
5. Turianska M.M. Investytsiini dzherela (Investment sources) / M.M. Turianska. – Donetsk : Yugo-Vostok, 2004. – 317 p.
6. Shamanska O.I. Alhorytm investuvannia rozvytku resursnoho potentsialu pidpruiemstva (The investment algorithm of development of enterprise's resource potential) / O.I. Shamanska // Aktualni problemy ekonomiky (Actual Problems of Economics). – 2010. – № 6. – P. 157-161.
7. Klymko O.M. Zahalnodержавna polityka investytsiino-promyslovoi aktyvnosti v rehioni (National policy of the investment-industrial activity in the region) / O.M. Klymko // Investytsii: praktyka ta dosvid (Investments: Practice and Experience). – 2010. – № 6. – P. 7-9.
8. Lipova Ye.Yu. Vnutrennie istochniki investitsiy v osnovnoy kapital predpriatiia (The investment's internal sources into stock capital of the enterprise) / Ye.Yu. Lipova // Nauchno-tekhnicheskii sbornik (Scientific and Technical Collection). – № 89. – 2009. – P. 74-83.
9. Investitsii&Ukraina (Investments and Ukraine) [Electronic resource] // InvestorRelationAgency. – 2012. – Access mode: <http://www.ua-ir.com.ua/ru/investments/>.
10. Shiller Robert J. Behavioral Economics and Institutional Innovation / Robert J. Shiller // Yale ICF Working Paper. – 2008. – №. 149. – 100 p.
11. Naukova ta innovatsiina diialnist za 1990-2011 rr. (Scientific and innovation activities for 1990-2011) [Electronic resource] // Derzhavna cluzhba statystyky Ukrainy (State Statistics Service of Ukraine). – Access mode: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Отримано 17.10.2012 р.